

MAKTABGACHA TA'LIMDA TARIXIY OBIDALAR ORQALI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYANI RIVOJLANTIRISH

Shoimova Nilufar Quvondiq qizi

Navoiy davlat universiteti

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

(maktabgacha ta'lim) mutaxassisligi

2-kurs magistranti

shoimovanilufar68@gmail.com

+998902331984

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy tarbiyani rivojlantirishda tarixiy obidalarning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Tarixiy obidalar orqali bolalarda milliy qadriyatlarga hurmat, vatanparvarlik, ajdodlar merosiga sadoqat, estetik did hamda ijtimoiy xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, tarixiy obidalardan maktabgacha ta'lim jarayonida foydalanishning samarali shakl va usullari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, tarixiy obidalar, ma'naviy-axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar, vatanparvarlik, ma'naviy rivojlanish, tarixiy meros.

Аннотация: В данной статье анализируются педагогические возможности исторических памятников в развитии духовно-нравственного воспитания детей дошкольного возраста. Освещаются вопросы формирования уважения к национальным ценностям, патриотизма, преданности наследию предков, эстетического вкуса и социальных навыков поведения посредством исторических памятников. Также с научно-педагогической точки зрения обоснованы эффективные формы и методы использования исторических памятников в системе дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольное образование, исторические памятники, духовно-нравственное воспитание, национальные ценности, патриотизм, духовное развитие, историческое наследие.

Abstract: This article analyzes the pedagogical possibilities of historical monuments in the development of spiritual and moral education of preschool children. The issues of forming respect for national values, patriotism, loyalty to ancestral heritage, aesthetic taste, and social behavior skills through historical monuments are highlighted. Effective forms and methods of using historical monuments in preschool education are also scientifically and pedagogically substantiated.

Keywords: preschool education, historical monuments, spiritual and moral education, national values, patriotism, spiritual development, historical heritage.

Kirish

Bilamizki, bugungi kunda yosh avlodning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini kuchaytirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim bosqich bo'lib, aynan shu davrda unda axloqiy me'yorlar, milliy qadriyatlarga munosabat, Vatanga muhabbat hamda jamiyatga moslashuv ko'nikmalari rivojlana boshlaydi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimida bolalarni ma'naviy jihatdan barkamol etib tarbiyalash masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini rivojlantirishda tarixiy obidalar muhim pedagogik vosita sifatida xizmat qiladi. Tarixiy obidalar xalqning ko'p asrlik tarixi, madaniyati, urf-odatlarini va milliy qadriyatlarini o'zida mujassamlashtirgan noyob meros namunalari. Ular orqali bolalarda ajdodlar merosiga hurmat, milliy o'zlikni anglash, estetik did hamda vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish mumkin. Mamlakatimizda tarixiy merosni asrab-avaylash, yosh avlodni milliy qadriyatlarga sodiq ruhda tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarixiy obidalardan tarbiyaviy vosita sifatida foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda tarixiy obidalar orqali ma'naviy-axloqiy tarbiyani rivojlantirishning mazmuni, ahamiyati hamda samarali usullari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Maktabgacha yosh bolaning ma'naviy, ruhiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda bolalarda yaxshilik va yomonlikni ajratish, kattalarga hurmat, tengdoshlariga mehribonlik, tabiat va jamiyatga nisbatan ijobiy munosabat kabi axloqiy sifatlar shakllana boshlaydi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ma'naviy-axloqiy tarbiya masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur hisoblanadi. Ma'naviy-axloqiy tarbiyani samarali tashkil etishda tarixiy obidalardan foydalanish katta pedagogik ahamiyatga ega. Tarixiy obidalar xalqning o'tmishi, madaniyati, turmush tarzi hamda ma'naviy qadriyatlarini o'zida aks ettiruvchi muhim manbalardan biridir. Ular bolalarda tarixiy tafakkur, milliy g'urur, vatanparvarlik va estetik didni shakllantirishga xizmat qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda tarixiy obidalar haqida tushunchalarni sodda, qiziqarli va ko'rgazmali usullar orqali berish muhimdir. Chunki ushbu yoshdagi bolalar ko'proq vizual obrazlar, ertaklar, hikoyalar hamda tasviriy vositalar orqali bilimlarni tezroq qabul qiladi. Shu

bois tarixiy obidalarni tanishtirish jarayonida rasmlar, videoroliklar, multimediali taqdimotlar, maketlar va didaktik o‘yinlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Masalan, O‘zbekiston hududidagi tarixiy obidalar haqida boshlang‘ich tushunchalarni shakllantirish jarayonida bolalarga qadimiy shaharlar, masjid va madrasalar, tarixiy yodgorliklarning suratlari ko‘rsatiladi hamda ular haqida sodda va tushunarli hikoyalar aytib beriladi. Bu orqali bolalarda o‘z xalqining boy madaniy merosiga

qiziqish va hurmat hissi shakllanadi. Tarixiy obidalar orqali ma’naviy-axloqiy tarbiyani rivojlantirishda suhbat, kuzatish, hikoya qilish va rolli o‘yin metodlari samarali hisoblanadi. Masalan, tarbiyachi tarixiy obida rasmi asosida bolalar bilan suhbat o‘tkazishi, “Bu obidani kim qurgan?”, “Nima uchun biz tarixiy joylarni asrashimiz kerak?” kabi sodda savollar orqali bolalarda fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishi mumkin. Bunday mashg‘ulotlar bolalarda tarixiy xotirani boyitish bilan birga, madaniy merosga ehtiyotkor munosabatni ham shakllantiradi. Shuningdek, tarixiy obidalar bag‘ishlangan rolli o‘yinlar bolalarning tasavvurini rivojlantirishga yordam beradi. Misol uchun, bolalar “sayohatchi”, “tarixchi” yoki “gid” obrazlariga kirib, tarixiy joylar haqida sodda ma’lumotlarni ifodalashi mumkin. Bunday faoliyatlar ularning nutq rivoji, ijtimoiy faolligi hamda jamoada ishlash ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Tarixiy obidalar asosida tashkil etilgan ijodiy mashg‘ulotlar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, obidalar rasmini chizish, qurilish kublari yordamida tarixiy binolar maketini yaratish, mavzuga oid sahna ko‘rinishlari tayyorlash bolalarning estetik qarashlarini shakllantiradi. Maktabgacha yosh bolaning ma’naviy, ruhiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda bolalarda yaxshilik va yomonlikni ajratish, kattalarga hurmat, tengdoshlariga mehribonlik, tabiat va jamiyatga nisbatan ijobiy munosabat kabi axloqiy sifatlar shakllana boshlaydi. Shu sababli maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ma’naviy-axloqiy tarbiya masalalariga alohida e’tibor qaratish zarur hisoblanadi.

Ma’naviy-axloqiy tarbiyani samarali tashkil etishda tarixiy obidalardan foydalanish katta pedagogik ahamiyatga ega. Tarixiy obidalar xalqning o‘tmishi, madaniyati, turmush tarzi hamda ma’naviy qadriyatlarini o‘zida aks ettiruvchi muhim manbalardan biridir. Ular bolalarda tarixiy tafakkur, milliy g‘urur, vatanparvarlik va estetik didni shakllantirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda tarixiy obidalar haqida tushunchalarni sodda, qiziqarli va ko'rgazmali usullar orqali berish muhimdir. Chunki ushbu yoshdagi bolalar ko'proq vizual obrazlar, ertaklar, hikoyalar hamda tasviriy vositalar orqali bilimlarni tezroq qabul qiladi. Shu bois tarixiy obidalarni tanishtirish jarayonida rasmlar, videoroliklar, multimediali taqdimotlar, maketlar va didaktik o'yinlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Masalan, O'zbekiston hududidagi tarixiy obidalar haqida boshlang'ich tushunchalarni shakllantirish jarayonida bolalarga qadimiy shaharlar, masjid va madrasalar, tarixiy yodgorliklarning suratlari ko'rsatiladi hamda ular haqida sodda va tushunarli hikoyalar aytib beriladi. Bu orqali bolalarda o'z xalqining boy madaniy merosiga qiziqish va hurmat hissi shakllanadi. Tarixiy obidalar orqali ma'naviy-axloqiy tarbiyani rivojlantirishda suhbat, kuzatish, hikoya qilish va rolli o'yin metodlari samarali hisoblanadi. Masalan, tarbiyachi tarixiy obida rasmi asosida bolalar bilan suhbat o'tkazishi, "Bu obidani kim qurgan?", "Nima uchun biz tarixiy joylarni asrashimiz kerak?" kabi sodda savollar orqali bolalarda fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishi mumkin. Bunday mashg'ulotlar bolalarda tarixiy xotirani boyitish bilan birga, madaniy merosga ehtiyotkor munosabatni ham shakllantiradi. Shuningdek, tarixiy obidalar bag'ishlangan rolli o'yinlar bolalarning tasavvurini rivojlantirishga yordam beradi. Misol uchun, bolalar "sayohatchi", "tarixchi" yoki "gid" obrazlariga kirib, tarixiy joylar haqida sodda ma'lumotlarni ifodalashi mumkin. Bunday faoliyatlar ularning nutq rivoji, ijtimoiy faolligi hamda jamoada ishlash ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Tarixiy obidalar asosida tashkil etilgan ijodiy mashg'ulotlar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, obidalar rasmini chizish, qurilish kublari yordamida tarixiy binolar maketini yaratish, mavzuga oid sahna ko'rinishlari tayyorlash bolalarning estetik didini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bunday mashg'ulotlar bolalarda sabr-toqat, tartiblilik va mehnatsevarlik kabi axloqiy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Tarixiy obidalar orqali tashkil etilgan ma'naviy-axloqiy tarbiya natijasida bolalarda milliy qadriyatlarga hurmat, Vatanga sadoqat, ajdodlar merosiga ehtirom, o'z tarixiga qiziqish kabi ijobiy fazilatlar shakllanadi. Bu esa kelajakda barkamol avlodni tarbiyalashning muhim omillaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy tarbiyani rivojlantirishda tarixiy obidalar muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Tarixiy obidalar orqali bolalarda milliy qadriyatlarga hurmat, Vatanga muhabbat, ajdodlar merosiga sadoqat, estetik did va ijtimoiy xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyati kengayadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarixiy obidalardan foydalanish bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tashkil etilganda yuqori samaradorlikka erishiladi. Xususan, ko'rgazmali vositalar, suhbat,

hikoya qilish, rolli o'yinlar, tasviriy faoliyat va multimediali texnologiyalar asosida olib borilgan mashg'ulotlar bolalarning mavzuga qiziqishini oshiradi hamda ma'naviy-axloqiy sifatlarning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, tarixiy obidalar asosida tashkil etilgan ta'lim-tarbiyaviy faoliyat bolalarning milliy o'zligini anglashiga, tarixiy tafakkurining rivojlanishiga hamda madaniy merosni qadrlash ko'nikmalarining shakllanishiga xizmat qiladi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimida tarixiy obidalardan keng foydalanish orqali ma'naviy barkamol, vatanparvar va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalangan yosh avlodni voyaga yetkazish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. – Toshkent, 2022.
3. Karimov, Islom. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Vygotsky, Lev. Psixologiya razvitiya rebenka. – Moskva, 2004.
5. Komenskiy, Yan Amos. Buyuk didaktika. – Toshkent, 1975.
6. Maktabgacha pedagogika: O'quv qo'llanma. – Toshkent: O'qituvchi, 2021. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar metodikasi bo'yicha ilmiy manbalar va maqolalar to'plami. – Toshkent, 2020.